

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Arh. Doc. br. ... D. Luka
ABK

POPOVIĆ SLAVKO

" USTANIČKI DANI 1941.GODINE U SELU ŽIVINICE I RAZVOJ
USTANKA NA PODRUČJU SKENDER VAKUFA DO PUČA 1942.GODINE "

L e g e n d a :

- 12 stranica mašinom kucanog i autoriziranog teksta;
- sjećanja kucana na mašini u 6 primjeraka: 3 primjerka za Arhiv, 2 primjerka autoru i jedan primjerak Muzeju;
- SADRŽAJ SJECANJA:
 - Osnovna škola u Živinicama prije rata i stanje u selu;
 - Organizovanje ustanka 1941.godine i partizanski logor sa bolnicom u Čemernici;
 - Formiranje Narodno oslobodilačkog odbora u Živinicama;
 - Obrazovanje Omladinske čete u Živinicama i Omladinske brigade u Skender Vakufu;
 - Pojava prvih četnika na području Skender Vakufa;
 - Obrazovanje čelije Skoja u Živinicama 1942.god. i
 - Sjećanje na partizansku zabavu u Skener Vakufu.

Sjećanja notirana u Arhivu 18.januara 1977.godine.-

ARHIV BOŠANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

POPOVIĆ SLAVKO

" USTANIČKI DANI 1941.GODINE U SELU ŽIVINICE I RAZVOJ
USTANKA NA PODRUČJU SKENDER VAKUFA DO PUČA 1942.GODINE "

Šire područje Skender Vakufa bilo je sigurno jedna od najzaostalijih regiona i Vrbaske banovine i cijele Jugoslavije u cjelini. Područje je bilo krajnje ekonomski zaostalo, a iz toga je slijedila zaostalost na prosvjetnom i kulturnom polju. Austrougarska okupatorska uprava podigla je svega dvije škole na cijelom području, a stara kraljevska uprava samo jednu, onu u selu Živinice. Kakvo je bilo zdravstveno stanje i kakva je bila zdravstvena zaštita može se samo naslućivati jer je smrtnost bila velika, kao i brojne zarazne i druge bolesti, koje su svakodnevno odnosile ljudske živote bez mogućnosti pružanja zdravstvene zaštite, izuzev mogućeg domaćeg liječenja.

Od 1933.godine radio sam kao školski poslužitelj Osnovne škole u Živinicama. Negdje početkom maja 1934.godine za učitelja je došao Stojan Makić i ostao na radu pet godina. Kao i prije, tako i poslije njega učitelji su se zadržavali u školi od nekoliko mjeseci do najviše godinu dana i potom odlazili, odnosno napuštali učiteljsku dužnost. Uslovi života, gledajući unazad, prisiljavali su ih da, jednostavno rečeno, bježe iz Živinica.

BIOGRAFSKI PODACI :

Slavko Popović rođen je u Živinicama 29.septembra 1916.godine. Otac Savo bio je zemljoradnik. Majka Pera, rođena Stojanović, bila je zemljoradnik i domaćica.

Regrutovan je pred rat, ali vojsku nije služio. Od 1933.godine do izbijanja drugog svjetskog rata radi kao školski poslužitelj. Omladinski aktivista u vrijeme pripreme za ustanak. Učesnik NOR-a. Poslije rata radi na raznim upravnim i društveno političkim dužnostima u Skender Vakufu. Bio je predsjednik i sekretar Opštine, sekretar OK SKJ itd.

Učitelj Stojan Makić mnogo je učinio za Živinice, ne zbog dužine svog boravka, već zbog svog naprednog uticaja i djelovanja u selu, ne samo na djake, nego i na stanovnike. Njegov lični primjer je ilustrativan kako može jedan napredan čovjek da utiče na sredinu u kojoj živi.

U radu sa djecom u školskom vrtu i savjetima seljacima uticao je na promjenu shvatanja u pogledu gajenja pojedinih poljoprivrednih kultura, naročito krompira. No, najvažnije je bilo njegovo idejno djelovanje. Izuzev Boška Kutića, Slavoljuba Laketića i Ljube Brborovića, niko od njegovih ranijih učenika u toku rata nije prišao četnicima. Svojim političkim djelovanjima kao prosvjetni radnik vaspitavao je i učenike i odrasle na idejama da samo sloga i jedinstvo naroda, bez obzira na naciju i vjeru, može obezbjediti bolji život. Ljudi su ga srdačno prihvatili i volili. Njegov premještaj za stanovnike je bio veliki udarac.

Poslije njega dolazili su i odlazili drugi učitelji (Rosa Marilović, neka Aleksandra), ali niko od njih nije bio prihvaćen kao on jer se narodu nisu približili.

Tako je vrijeme prolazilo u monotonom životu do aprilskih dana 1941. godine. Preko radija doznali smo da je Jugoslavija napadnuta i da je Beograd bombardovan. U Skender Vakufu radio je imao mjesni lugar. Za njega sam kasnije čuo da je već 1941. godine prišao ustaškom pokretu.

Jedan od organizatora ustanka na skendervakufskom području bio je DUJKO KOMNENOVIC, čuvar šumske kulture u šumi Perčin kod Skender Vakufa. Njega sam i ranije poznao jer je u Osnovnu školu u Živinicama dolazio radi pripremanja ispita za privatno polaganje pojedinih razreda osnovne škole. Dujko je inače bio samouk, ali je shvatio potrebu da treba da završi osnovnu školu. Dujko je često i dugo razgovarao sa Stojanom Makićem i mislim da je Stojan na njega i idejno uticao.

Već u julu 1941. godine saznali smo da se u Čermernici nalazi veća grupa naoružanih ustanika. Neki stariji ljudi u selu govorili su u početku da se organizira hajdučija. To je i razumljivo jer za druge pojmove oni nisu znali. Za njih je termin hajdučija bio simbol otpora, simbol borbe protiv postojeće vlasti.

Znalo se da je obrazovana "neka hrvatska država" i da ustaška vlast kolje srpsko stanovništvo. Medjutim, mještana Živinica i drugih sela bili su u stanju isčekivanja razvoja događaja.

Kolale su razne vijesti. Prepričavalo se da ustanici dolaze noću i u selo, a da je među njima u Dujko Komnenović. Te su se vijesti kasnije potvrdile. Partizani su dolazili u Živinice, Bokane, Kostiće, Šolaje, Borak, Bregove, Mokri Lug, Bastaje itd. Pričalo se da su to komunisti koji su došli iz Banje Luke.

Medjutim, prvi put sam vidio naoružanu grupu partizana tek u oktobru 1941. godine.

Za selo Živinice 31. oktobar 1941. godine je naročito značajan jer je tog dana formiran u selu prvi Narodno-oslobodilački odbor za Živinice. U selo su naoružani došli Dujko Komnenović, Slobodan Kokanović i još jedan brijački radnik iz Banje Luke. Sva trojica bili su partizani iz Černernice. Na kapama su imali petokrake zvijezde.

Sva trojica su došla na seoski zbor, koji je bio zakazan prethodnog dana. Zbor su organizovali Duka Blagojević (šumski poslovođa u Perčinu i drugim radilištima), Drago Popović i još par uglednijih seljaka iz pojedinih zaselaka. Medjutim, glavni organizator i inicijator ovog zbora bio je Dujko Komnenović.

Prema datim obavještenjima prethodnog dana, svi odrasli stanovnici Živinica i zaselaka trebalo je da se okupe na uobičajenom mjestu za seoske zborove zvanom Trešnjica. Bila je to mala šumica u sredini sela u kojoj je bila i jedna velika lipa. Tu su se održavali skupovi i slavlja, tzv. "masla", kada se jednom godišnje okupljalo stanovništvo sela na opšte gošćenje. Bila je to tradicija iz davnina, neka vrsta godišnje zabave. Vjerujem da je to ostatak drevne plemenske tradicije vezan za neki kult.

Na zakazani zbor došlo je skoro svo odraslo stanovništvo, pretežno muškarci, ali je bilo i žena i po koje djetete. Nije bilo niti jedne kuće iz Živinica i zaselaka da nije bila zastupljena sa po jednim ili više predstavnika. Odziv je bio zaista masovan.

Zbor je otvorio Duka Blagojević rekavši da je ovaj skup sazvan radi izbora Narodno oslobodilačkog odbora. Predstavio je Sloboda Kokanovića i tog brijača kao drugove Dujka Komnenovića, koji su došli da informišu narod o političkoj situaciji.

Prvi je govorio Slobodan Kokanović. Govorio je vatreno i veoma pristupačno. Svi su ga veoma zainteresirano slušali kad je objašnjavao političku situaciju u zemlji i svijetu. On je objašnjavao narodu o namjerama Hitlera da osvoji i porobi Evropu i svijet. Istakao je da su naš narod izdali raniji vlastodršci, domaća buržoazija i sve buržoaske partije, a da je jedino Komunistička partija ostala sa narodom da se zajedno s njim bori protiv okupatora i domaćih izdajnika. Komunistička partija pozvala je narod na ustanak, a on se razvio na cijeloj teritoriji Jugoslavije tako da neprijatelj nigdje nije siguran. Zatim je istakao da su već obrazovane veće oslobođene teritorije gdje sam narod organizira svoju vlast. Zatim je govorio o bratstvu i jedinstvu i zajedničkim interesima borbe svih naših naroda protiv okupatora i domaćih izdajnika. Od njega su učesnici zbora čuli da je komunista i da istupa u ime KPJ, koja poziva i stanovnike ovih sela da stvaraju svoje organe vlasti jer narod ne može priznati organe koje neprijatelj postavlja.

Govorio je veoma ubjedljivo, tečno i politički veoma snažno. U toku govora čuli su se masovni glasovi odobravanja, da bi kraj govora bio popraćen uzvicima "Živio družo! Živio nam! Živio!".

Drugi govornik, onaj frizer iz Banje Luke čije sam ime zaboravio, istupio je u ime radničke klase. I on je dobro i tečno govorio kao i Slobodan Kokanović. On je govorio o savezu seljaka i radnika, njihovim zajedničkim klasnim interesima jer je i jedne i druge iskorišćavala i pljačkala stara državna vlast, a i obmanjivale razne političke partije i njihovi parlamentarni predstavnici. Istakao je da se buržoazija u cjelini stavila u službu neprijatelja zemlje i na razne načine saradjuje sa okupatorom i stoga radnici i seljaci moraju zajednički i da se bore i da stvaraju narodne organe vlasti.

Prisutni su instinktivno osjećali punu iskrenost i jednog i drugog govornika. Zbog toga su ih i pažljivo slušali i odobravali njihove riječi. Tada sam ja prvi put, a i mnogi drugi, saznali šta je KPJ i kakvu borbu ona vodi.

Dujko Komnenović je govorio o ulozi i značaju narodno oslobodilačkih odbora, koji su jedini i istinski organi narodne vlasti jer raniji to nisu bili, a u toku rata su se svi ti organi stavili u službu okupatora izdajući interese naroda. Za narodno oslobodilačke odbore je rekao da izražavaju interese naroda i rade za narod.

Dujko je, kao i oba prethodna govornika, naglasio da borbu protiv okupatora vodi cijeli narod, koji se nije pomirio sa okupacijom već će se boriti dok se okupator ne istjera. U toj borbi, kako je Dujko naglašavao, veliku ulogu imaju narodno oslobodilački odbori, koji su u pozadini ono što su vojnici u neposrednoj borbi sa neprijateljem. Dujko je u kratkim crtama iznio kakve zadatke imaju NOO kao novi organi vlasti: da kao od naroda izabrani predstavnici kolektivno u radu rješavaju sva ekonomska, socijalna i organizaciona pitanja, da snabdjevaju svoju ustaničku partizansku vojsku sa svim onim što je potrebno, da pomažu svojoj vojsci u borbi protiv neprijatelja i domaćih izdajnika u cilju otkrivanja onih koje neprijatelj ubacuje u ustaničke redove, da pomažu siromašnim porodicama i nemoćnima, da organiziraju društveni život onako kako to odgovara interesima stanovnika itd.

Zbog toga za odbornike treba birati one, naglasio je Dujko Komnenović, u koje narod ima povjerenja da će pošteno i nesebično raditi u interesu naroda. Da bi narodno oslobodilački odbor bio predstavnik naroda, rekao je Dujko na kraju svog izlaganja, treba da u odboru budu zastupljeni predstavnici iz svih zaselaka.

Prešlo se zatim na predlaganje odbornika. Neko je predložio Duku Blagojevića za predsjednika NOO. Dujko Komnenović se složio da bi Duka bio najpodesnija ličnost za predsjednika. Za članove Mjesnog narodno oslobodilačkog odbora u Živinicama izabrani su: Duka Blagojević (predsjednik), Drago Popović, Cvijo Tepić, Dimitrije Bajić (kasnije se prik-

ljučio četnicima), Dušan Kerezović i Vasilije Bekić.

Zbor je veoma dobro uspio. DUŠAN BAJIĆ je u toku samog zbora rekao da ima skrivenu pušku i vojničku uniformu i da će sa drugovima odmah poći u Čemernicu. Otišao je i donio pušku s municijom i zajedno sa spomenutom trojicom krenuo u partizanski logor u Čemernici. Dušan Bajić je poginuo u toku proboja na Kozari u julu 1942. godine. On je bio prvi partizan iz Živinica. Tek kasnije njegovim putem krenuli su i drugi.

Po završetku narodnog zbora u Živinicama Dujko, Slobodan Kokanović i onaj treći drug zadržali su se u selu kraće vrijeme u razgovoru sa mještanima, a potom sa članovima Narodnooslobodilačkog odbora. Odborski sastanak bio je kratak dogovor informativne prirode.

Odbor je odmah pristupio poslu. Prije svega prikupljala se hrana i odjeća, što se organizovano nosilo u partizanski logor.

Zbog nastupajuće zime, već krajem avgusta ili početkom septembra 1941. godine počele su se u partizanskom logoru u Čemernici raditi čvrsti objekti, odnosno podizati barake za smještaj partizana i magacinski prostor za hranu. Izgrađjivale su se brvnare jer je drvo bilo osnovni građevinski materijal. Brvnare su izgrađjivane u obliku baraka, a bilo ih je tri do četiri. U jednoj brvnari bila je partizanska bolnica. Posebno su bile brvnare za borce i magacine hrane.

U brvnari-magacinu hrane bilo je dosta žita i drugih prehranbenih proizvoda za cijelu zimu. Hrane je bilo ne samo za Čemernički bataljon i njegove potrebe u cijelom toku zime, nego i više. Bile su to neophodne rezerve i za postojeće borce, a i za one koji će još pristizati.

Mjesni narodnooslobodilački odbor u Živinicama je već u samom početku novembra 1941. godine odredjivao grupe mještana koje su na smjenu išle na izgradnju baraka partizanskog logora u Čemernici. Od centra Živinica do ovog logora bilo je oko 8-9 kilometara. Odredjivani su mahom dundjeri, seoski građevinski majstori, koji su poznavali gradjenje brvnara. Među ovima najpoznatiji dundjeri bili su Niko Kerezović i

Tomo Bekić, vrsni majstori u gradnji.

Narodnooslobodilački odbor u Živinicama rješavao je i sve vrste sporova među seljacima, a i organizirao pružanje pomoći siromašnim porodicama u ogrjevu i ishrani. Rješavao je uglavnom sva pitanja u saradnji sa Opštinskim narodno oslobodilačkim odborom u Skender Vakufu, koji je krajem novembra bio u partizanskim rukama.

U prvom Opštinskom NOO u Skender Vakufu bili su: NIKOLA DUKIĆ, NENAD OBRADOVIĆ, BRANKO KNEŽEVIĆ, DUKA BLAGOJEVIĆ, svi kao članovi NOO u užem sastavu, dok su prošireni plenumski sastav sačinjavali svi predsjednici seoskih odbora.

Prvi članovi KPJ na području Skender Vakufa bili su Dujko Komnenović i Nenad Obradović. Nenad Obradović je pohađao Realnu gimnaziju u Banjoj Luci i mislim da se još u srednjoj školi idejno vezao za radnički pokret.

Poslije ove dvojice u Partiju su 1941. godine primljeni MIHAJLO PAVLOVIĆ, a možda i DUKA BLAGOJEVIĆ, mada je vjerovatnije da je Đuka primljen u KPJ u samom početku 1942. godine jer sam u Duku Blagojevića i BRANKA KNEŽEVIĆA zatekao u partijskoj ćeliji kada sam primljen za člana KPJ 7. aprila 1942. godine.

Poslije Bajića u partizane su otišli DUJKO BLAGOJEVIĆ (zvani Mirko, sin Duke Blagojevića) i MARINKO TEPIĆ, sin Alekse. Iza ovih u partizane su odlazili ostali.

U Čemernicu, odnosno u partizanski logor, prvi put sam otišao neposredno poslije izbora NOO u Živinicama. Odbor je organizirao odnošenje žita za zimsku rezervu. U tom karavanu bio sam i ja.

Primjetio sam da je partizanski logor bio dobro organiziran. U partizanskom logoru Čemerničkog bataljona organizirana je kuhinja sa par kazana, smještena pod jednom nastrešnicom. Koliko se sjećam, kuhari su bili muškarci. Primjetio sam samo jednu ženu, za koju su mi rekli da je bolničarka. Bila je to žena mlađih godina, bolje rečeno djevojka.

Svi mi koji smo u karavanu dovezli žito dobili smo hranu iz ove kuhinje. Bila je veoma ukusna i dosta obilna, uključujući i meso u tom obroku.

Ne znam ko je bio komandant ovog partizanskog logora, ali sam čuo da su samo DANKA MITROVA zvali komandantom. Kasnije sam čuo da je on bio komandant Operativnog štaba za Bos.krajinu.

U to vrijeme kad smo mi došli sa karavanom žita brojna jačina partizana u ovom logoru mogla je biti veličine jedne čete, ništa više. Druge čete bile su vjerovatno na zadacima van područja Čemernice. Treba imati u vidu da su u to vrijeme pojedinci i grupe partizana iz Čemernice išli na zadatke formiranja narodnooslobodilačkih odbora u sva sela na širem području ne samo Centralne Bosne, nego i Bos.krajine.

Svi ovi borci koje sam vidio u Čemernici, osim par izuzetaka, nisu imali kompletne vojničke uniforme. Najčešće su imali civilnu odjeću sa pojedinim dijelovima vojničke odjeće. Međutim, svi su imali petokrake zvijezde.

Kasnije sam odlazio u partizanski logor češće, prema dobivenim zadacima, a i partizani su dolazili u naše selo. Poslije oslobođenja Skender Vakufa u novembru 1941.godine cijelo je to područje bilo partizanska slobodna teritorija.

Da se podsjetimo. Partizani su prvi puta napali Skender Vakuf avgusta 1941.godine, ali mjesto nije osvojeno. Sve do novembra u Skender Vakufu bila je oružnička (žandarmerijska) posada, koja je održavala vlast tzv.NDH. Sve oko bila je partizanska teritorija i oružnici se nisu osudjivali da izlaze iz samog mjesta. Zbog toga je i uslijedilo naredjenje da se povuku i partizani su tada ušli u Skender Vakuf. Tako je mjesto bilo u rukama partizana cijelo vrijeme sve do izbijanja četničkog puča u aprilu 1942.

Odlazeći u Čemernicu po dobivenim zadacima i aktivno radeći u skojevskoj ćeliji od januara 1942.godine imao sam prilike da se više i bolje upoznam sa pojedinim partizanima koji su pripadali Čemerničkom bataljonu, bilo da su bili u logoru u Čemernici, bilo da su bili u Skender Vakufu.

Skojevska ćelija u Živinicama obrazovana je početkom januara 1942.godine. Moglo je to biti u periodu 6-8. januara, negdje oko pravoslavnog Božića. Članovi skojevske ćelije bili su: Slavko Popović, Milenko Raljić (poginuo kao partizan 1944.), Mirko Bajić (poslije zaobidjen jer se kolebao u vrijeme puča), Dušan Popović i Stevan Popović.

Skojevsku ćeliju formirao je Vlado Ivanović, raniji učenik Srednje tehničke škole, tada već član KPJ. (Sada živi u Zagrebu: Zelengorska poljana br. 3.-)

Svi smo primljeni u Skoj istog dana. Mene su izabrali za sekretara ćelije, bolje rečeno imenovali. Mislim da je moje imenovanje za sekretara išlo linijom prethodno donesenog zaključka partijske organizacije.

Svake sedmice održavali smo redovno po jedan sastanak, a po potrebi i više. Sastanke smo obično držali u mojoj i Milenkovoj kući, a često i u kući Tome Bekića. Razumije se da su to bili tajni sastanci, isto tako konspirativni kao i partijski. Direktive sam dobivao od Vlade Ivanovića, a isto tako podnosio mu i izvještaje o našem radu. Imali smo i sastanke ideološko političke prirode, a takve je obično vodio Vlado Ivanović. Na ovakvim teoretskim sastancima sticali smo osnovna znanja o organizacionoj strukturi Skoja i Partije, ulozi ovih društveno političkih organizacija, mjestu i ulozi proletarijata u klasnoj borbi, sadržajima i ciljevima socijalističke revolucije, zadacima NOB-e itd. Bila su to, dakle, prva naša politička i ideološka saznanja.

Jedan od prvih zadataka u našem praktičnom političkom radu bilo je formiranje Omladinske čete, koja je imala i vojno stručne zadatke u pripremanju omladinaca za NOV i POJ, a i zadatke političke naravi.

Formirali smo Omladinsku čet u Živinicama. Za komandira čete imenovan je Milenko Rajčić, koji je već otслужио kadrovski rok u vojsci. Izabrani su i komandiri vodova i desetari. Međutim, sada se ne bih mogao sjetiti ko je bio na kojoj dužnosti u ovoj četi.

Četa se sastajala kako je planom bilo predviđeno na časove vojno stručne nastave i vježbe. Da bi nastava bila što uspješnija, a isto tako i vježbe, morao je svako izraditi i donijeti drvenu pušku jer su prave puške bile dragocjenost da bi se koristile za običnu obuku.

Sa ovim drvenim puškama vježbalo se držanje puške, marširanje, ~~marširanje~~ postrojavanje, držanje prilikom gadjanja itd. Prava puška, mauzerka, bila je donesena samo kad smo učili o dijelovima puške, rasklapanju i sastavljanju zatvarača, čišćenju, stavljanju bajoneta itsl.

Osim elemenata iz teorije gađanja učili smo u vojnoj obuci i o vojnoj taktici. Dobili smo osnovna predznanja o odjeljenju, vođu i četi u napadu i odbrani. Kratko rečeno, učili smo sve ono što će nam biti potrebno za neposredno uključivanje u partizanske jedinice.

Učili smo i vježbali zaista savjesno. Taj rad smo zaista shvatili veoma odgovorno. Tako smo se i ponašali. Htjeli smo da za kratko vrijeme što više naučimo. Sve nam je bilo veoma interesantno jer je mladim ljudima godilo da igraju uloge odraslih vojnika.

Tako smo kao Omladinska četa radili aktivno u cijelom periodu januar - mart i dio aprila 1942. godine, svega nešto manje od tri mjeseca.

Omladinska četa imala je i druge zadatke "civilne" naravi: pružanje pomoći siromašnim porodicama u bilo kom obliku, pripremanje akcije za proljetnu sjetvu, održavanje reda i čistoće, pripremanje kulturnih akcija itd.

Pošto je bilo dovoljno hrane u partizanskom logoru u Čemernici, nije postojala potreba da se Omladinska četa više angažuje na odvoženju hrane.

Koliko se sjećam, ovakve omladinske čete formirane su i u drugim selima: Skender Vakuf, Bastaji, Bokani, Borak, Šolaji-Kostići i, vjerovatno, u još nekim s tim što su, naprimjer, omladinci iz dva susjedna sela obrazovala zajedničku četvu. Sve u svemu, zajednički su čete sačinjavale Omladinsku brigadu, koja se na smotre sastajala u Skender Vakufu.

Omladinska brigada sastala se u Skender Vakufu svega tri puta. Imali smo smotru i kao brigada prisustvovali zboru na kome su govorili, koliko se sjećam, drugovi Mišo Stupar, Dujko Komnenović i Vlado Ivanović.

Od partizanskih boraca najviše su mi se urezali u sjećanje oni koji su s nama najviše kontaktirali: Vlado Ivanović, Mišo Stupar, Vahida Maglajlić, Bosa Živković (supruga Nike Jurinčića), Dujko Komnenović, Niko Jurinčić, Drago Mažar i Sida Jelić-Marjanović.

Negdje u januaru 1942. godine pripremali smo u Skender Vakufu jednu zabavu sa skečom. U skeču smo igrali: Milenko Raljić, Janko Čoralić iz Borka (ubijen od četnika 1942.),

Živka Kukolj (za nju nisam sasvim siguran; mislim da je bila ona jer je bila i jedna ženska uloga) i ja. Za nastup pripremali su nas Bosa Živković i Vahida Maglajlić, a pred kraj i Sida Jelić-Marjanović, koja je u Skender Vakufu bila na prolazu ili je tek došla.

Skeč smo pripremili i s njim nastupali na priredbi u Skender Vakufu. Skeč smo pripremali i održali u zgradi Osnovne škole. Ova priredba sa kojom smo nastupali održana je prije Skender Vakufske konferencije 21-23. februara 1942. godine. Mislim da je održana u prvoj polovini mjeseca.

Zaberao sam ranije da spomenem da je prilikom izgradnje partizanskog logora u Čemernici korišćena stolarija, prozori i vrata, Osnovne škole u Živinicama. Koliko se sjećam, ovi prozori i vrata korišćeni su za izgradnju barake za partizansku bolnicu. U toku same izgradnje ostavljeni su na brvnari otvori za prozore i vrata u dimenzijama koje su odgovarale prozorima i vratima Osnovne škole u Živinicama. Sjećam su da su izmjerene dimenzije prozora prije samog početka podizanja brvnare za bolnicu.

Partizanska bolnica u Čemernici dovršena je u decembru 1941. godine. Kao objekat ulazila je u lokaciju partizanskog logora u Čemernici na mjestu zvanom Šljepura. Bila je to gusta šuma sa izvorskom vodom, idealno mjesto za partizanski logor i bolnicu. Bolje mjesto u Čemernici nije se moglo naći.

Partizanski logor i bolnica egzistirali su sve do četničkog puča u aprilu 1942. godine, odnosno sve do četničkog napada na logor. Velike četničke snage napale su na bolnicu, koju su štatile male partizanske snage u jačini do maksimalno jedne nepopunjene čete, i izvršile masakr partizanskih ranjenika i bolesnika. Četnici su izvršili pokolj svih onih koje su zarobili, uključujući i teške nepokretne bolesnike.

Prvi četnici na području Skender Vakufa pojavili su se decembra 1941. ili januara 1942. godine. Bila je to grupa od 5-6 srbijanskih četnika, koji su se po dolasku prikazivali kao borci koji su iz Srbije izbjegli da bi se borili protiv Njemaca i ustaša. Kakve su bile njihove prave namjere ubrzo

su i sami dali do znanja. Naime, počeli su odmah revariti protiv narodno oslobodilačke borbe. Odmah se uočio njihov šovinizam kad su "za spasavanje srpstva" zagovarali fizičku likvidaciju Muslimana i Hrvata, odustajanje od borbe protiv Njemaca "dok ne dođe vrijeme", ubijanje komunista itd., odnosno sve one što su četnici već počeli u praksi sprovođiti u Srbiji i Istočnoj Bosni.

Odmah se uočilo kakve su im namjere i kako žele da oko sebe okupe pristalice u cilju razbijanja partizanskog pokreta. Počela su pristizati obavještenja sa raznih strana, odnosno iz raznih sredina gdje su počeli da rovale. Zbog toga je i donesena odluka da se likvidiraju, što je izvršeno istovremeno na sve članove ove četničke grupe. Djelovali su podrivački i zakulisno s namjerom da likvidiraju partizanske rukovodioce i članove Partije, ali su bili preduhitreni našom blagovremenom akcijom.

O četnicima se počelo više šuškat i još krajem januara i početkom februara, tj. prije održavanja oblasnog vojnog političkog savjetovanja u Skender vakufu. Zakulisni rad četnika na razbijanju ustanka počeo je, dakle, u vrijeme plime razmaha narodno oslobodilačke borbe.

18. januar 1977. godine

Banja Luka

(Slavko Popović)